

Данијел Дојчиновић

Филолошки факултет, Универзитет у Бањој Луци

Зашто је Стефан Немања морао прогнати јеретике?

Сажетак: У раду се проблематизује извјештај краља и хагиографа Стефана Првовенчаног о прогону јеретика из државе оца му Стефана Немање. Тексту се приступа са два аспекта. Први аспект је идеолошка заснованост у контексту средњовјековне теорије о владарима. Други аспект је жанровска условљеност описа, будући да се налази у хагиографском спису.

Кључне ријечи: Стефан Немања, јеретици, хагиографија, типизација, владарска идеологија.

1.

Један догађај нарочито је упамћен у вези са дјелатношћу великог жупана Стефана Немање (1166–1196), потоњег монаха Симеона — средњовјековног српског владара и светитеља. У питању је изгон јеретика, сљедбеника „триклете јереси“, како је назива Стефанов син и наследник на трону. Остављајући по страни дискусију о томе да ли је у питању догумилство, неки други облик дуализма или пак нешто треће, ваља нам се запитати о мотивисаности самог чина.

Два главна извора јесу текстови краља Стефана Првовенчаног и монаха Доментијана. Када у обзир узмемо чињеницу да се Доментијан, приликом писања *Житија Светиої Симеона*, обилато служио истоименим дјелом свог претходника, првовјенчаног краља, закључујемо да је *Житије Светиої Симеона* Стефана Првовенчаног најрјечитији источник информација. У издањима на савременом српском језику у питању је шесто поглавље овога дјела.¹ Ту је забиљежено да је пред владара изашао један од његових „правовјерних“ војника како би му дојавио да се у држави проширила „триклета јерес“. Стефан Немања није оклијевао, већ је сазвао сабор црквених великодостојника и властеле, те затражио њихово мишљење. Повела се расправа („велика препирка“). Пред Немању је изашла жена претходно удата за једног од јеретика. Не желећи да и сама западне у кривовјерје, побјегла је и посвједочила пред сабором о онима који служе „отпаднику од славе бојје, самоме сотони“.² Штавише, она позива сабор и владара да искоријене јерес, што се и чини. Недуго потом, земља је била очишћена од заблуде и изнова је завладало правовјерје.

Доментијан далеко скромније описује случај са јеретичима. Он сажима опширније описе Стефана Првовенчаног. У четвртом поглављу *Житија Светиої Симеона* парафразира и наводи: „Божјом помоћу окрмљиван и ограђен часним крстом, сабра изгубљену земљу отачаства свога, и кнезове своје умудри премудрошћу ви-

¹ Стефан Првовенчани, *Сабрани сјиси* (пр. Љ. Јухас Георгиевска). Библиотека *Стара српска књижевност у 24 књиге*, књига 3, Просвета — СКЗ, Београд, 1988, 70–72.

² *Ibidem*, 71.

шњег добротвора, и старце своје научи да му буду подобни, узашиљући благодарење и хвалу добротвору своме Христу, и *исїреди усїомену злославних јеретїика ѿ своме оїѣчасїиву, и насади сваку добру веру* да су сви славили свету Тројицу неразделну, Оца и Сина и светога Духа, и сада и увек, и на векове векова, амин.³

Ово би било све што је остало забиљежено о обрачуну са јеретцима. Наравно, не треба прећутати ни да се у црквеном пјесништву спорадично јављају врло уопштени помени, на примјер код Светога Саве у *Служби Свєїом Симеону*,⁴ код Теодосија у истоименом дјелу,⁵ те у *Заједничком канону Сїасу Христу, Свєїом Симеону и Свєїоме Сави*⁶ и у *Заједничком канону Свєїоме Симеону и Свєїоме Сави на осам ѿласова*.⁷

Постављамо питање: Шта је све утицало на то да успомена на Немањин сукоб са јеретцима добије нама данас познат облик? До одговора се долази пажљивим ишчитавањем текста уз узимање у обзир двају незаобилазних чинилаца: **политичке идеологије епохе и жанровске условљености**. Њиховим занемаривањем лако се долази до погрешних закључака, што у екстремним случајевима води до несудских оптужби којима се Стефану Немањи приписују геноцидна дјела.⁸

2.

Под политичком идеологијом епохе на овом мјесту подразумевамо владарску идеологију. У томе је средњовјековна Србија, као и у много чему другом, ученица Византије. Учење о владарском достојанству у православном свијету поприлично је истражено. Овдје ћемо поменути само студију Смиље Марјановић Душанић *Владарска идеологија Немањића*,⁹ чије ишчитавање умногоме појашњава мотивацију владарских поступака у средњем вијеку. Њој треба придодати учење о хијерархији Дионисија Ареопажита и средњовјековни владар добија нешто јаснији обрис у којем је достојанство нераскидиво увезано са владарским обавезама. Функција владара није експлоататорска, речено марксистичким појмовима. Средњовјековни владар (а какав би требало да буде и онај модерни) у симбиози је са својим поданицима. Колико они зависе од њега и он зависи од њих. Такав концепт је познат одвајкада и није спецификум само хришћанске културе. Владар је био веза са божанством и, према вјеровањима широм свијета, заслужан за приносе на усјевима. Између осталог. Његов протокол је био строго одређен и није га смио кршити.¹⁰ Сличних примјера је много на свим странама свијета. Детаљи се могу разликовати, али је основа готово иста: владар зависи од народа колико и народ од владара — један без другога не иде, а свака страна има своја права и обавезе.

Каква је концепција власти у православном свијету средњег вијека? Намјерно се инсистира на одредници 'православни', јер је власт у средњовјековној Срби-

³ Доментијан, *Животїи свєїоїа Саве и Животїи свєїоїа Симеона* (пр. Р. Маринковић). Библиотека *Сїа-ра срїска књижевностїи у 24 књиїе*, књига 4, Просвета — СКЗ, Београд, 1988, 253. Подвлачење наше.

⁴ Србљак: *службе, канони, акаїїсїїи*, књига I (пр. Ђ. Трифуновић), СКЗ, Београд, 1970, 7–31.

⁵ *Ibidem*, 139–217.

⁶ *Ibidem*, 295–313.

⁷ *Ibidem*, 315–447.

⁸ Видјети парадигматичан текст *Геноцид над неїравославним Србима (Боїумилима) у средњовековној Срдији* на: http://biblijskaistina.blogspot.com/2010/10/blog-post_7243.html (приступљено 15. 4. 2014).

⁹ С. Марјановић Душанић, *Владарска идеологија Немањића — дипломатїичка сїїудија*, СКЗ — САС СПЦ — Сlio, Београд, 1997.

¹⁰ Опширније о томе видјети у: Dž. Dž. Frejzer, *Zlatna grana*, Ivanišević, Beograd, 2003.

ји била саставни дио византијског (= православног) виђења устројства васељене. Испрва је византијска концепција била општехришћанска, али је њена универзалност нарушена крунисањем Карла Великог за цара Светог римског царства 800. године, као и непрестаним тежњама римског епископа ка апсолутној власти. Немањинска држава, иако неријетко у сукобима са Византијом, врло добро је знала своје мјесто у хришћанском свијету, о чему свједоче повеље Стефана Немање и Стефана Првовенчаног издате манастиру Хиландару, те им зато треба посветити мало више пажње.

Стефан Немања је Хиландарску повељу издао 1189. године. Њоме се утврђују посједи које је као ктитор приложио новооснованом манастиру. За овдје постављен проблем веома је битна њена аренга (уводни дио повеље). У њој се каже: „У почетку створи Бог небо и земљу и људе на њој, и благослови их, и *gode im власи* над сваком творевином својом, и постави ове царевима, друге кнезовима, оне господарима, и *свакоме gode da йасе сѣаго своје*, и да га чува од свакої зла које би наишло на њега. И зато, браћо, Бог премилостиви утврди Грке царевима, Угре краљевима, и оделивши сваки народ и закон давши, и обичаје установи, и господаре над њима по обичају и закону постави својом премудрошћу.“¹¹ Стефан Првовенчани у својој повељи готово дословно понавља ове ријечи. У њима је наглашено неколико момената: 1° Бог је створитељ и устројитељ творевине; 2° Власт над њом повјерио је човјеку (земаљска власт је од Бога); 3° Онај коме је власт повјерена (владар) има да испуни повјерење тако што ће чувати стадо своје од *свакоїа* зла; 4° На земљи влада Богом установљена хијерархија. Примјећује се да владар има пастирску улогу, а по ненарушивом поретку. Када се Душан о њега оглушио, прогласивши се царем, раскинуто је општење са остатком православног свијета, јер је самопроглашени цар са присталицама одлучен од литургијског заједништва. Пастирска улога владара јесте обавеза, а не ствар личне одлуке. Владар не може да не може. Он просто мора да дјела када на његово стадо наиђе зло. Оно долази у различитим облицима који се могу сабрати у двије групе: материјална зла и духовна зла.

Многе су странице исписане о учешћу српских владара у биткама против иних војски. То би се звало материјалним злом. Али нема много описа битака које су водили у одбрани свога стада од духовнога зла. Такав је примјер Немањин обрачун са „триклетим јеретцима“. Најдиректније позивање на ову обавезу владара налазимо код Константина Философа, који се у предговору свог *Сказанија о њисменима* обраћа деспоту Стефану Лазаревићу, од кога захтијева да своју обавезу и испуни.¹²

Уколико се ова појава сагледа у ширем контексту, неиздјечно се долази до латинских и грчких списа типа *speculum regum* (‘владарско огледало’), у којима се образлаже идеалан хришћански владар. Међу Словенима је од почетка 10. вијека био познат такав спис ђакона Агапита, преведен са грчког језика. Агапит је живио у доба цара Јустинијана (482–565), коме се и обраћа. На примјер, у 28. одјељку свога списа наводи: „Ἰσον τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας λογίζου. κἀν γάρ τις πολιτεύηται μὲν ἐνθέσμως, ἀνέχεται δὲ τῶν βιούντων ἀθέσμως, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ Θεῷ κρίνεται· εἰδὲ βούλει διττῶς εὐδοκμεῖν, καὶ τοὺς τὰ κάλλιστα ποιοῦντας προτίμα, καὶ τοῖς τὰ χεῖριστα δρῶσιν ἐπιτίμα“ [Имај на уму да је *ipriјex* не ка-

¹¹ *Стара српска књижевност I* (пр. Д. Павловић), едисија Српска књижевност у сто књига, књига 1, Матица српска — СКЗ, Нови Сад — Београд, 1970, 41. Подвлачење наше.

¹² Видјети: Д. Дојчиновић, „Схватање о језику у старим српским списима“. У: *Српска теологија данас 2012* (зборник радова), Православни богословски факултет — Институт за теолошка истраживања, Београд, 2013, 609–616.

знийи ирешнике. Јер уколико неко живи по закону а у исто вријеме толерише оне који закон крше, бива од Бога осуђен као *саучесник у злу*. Ако желиш задобити поштовање, величај оне који чине добро, а кори оне који чине зло].¹³ Из Јустинијанових *Новела* јасно се може уочити царева благонаклоност према улози која му је намијењена. Такође, спис *Варлаам и Јоасаф*, који има елемената владарских огледала, био је веома читан у средњовјековној Србији. Толико да већ у Студеници постоје фреске са ликовима Варлаама и Јоасафа.

Идеја о оваквој функцији владара стара је колико и институција цара — хришћанина. За њено развијање посебно је заслужан Јевсевије Кесаријски, аутор *Црквене историје* и *Животоа Константининовој*. У својим списима Јевсевије најдиректније каже да је цар слика Христова. И то не било који цар, већ онај византијски. Додуше, другог цара није ни могло бити, јер је хијерархија васељене тако постављена. А хијерархија управо јесте начин по којем живи средњовјековни човјек. Њена функција није организационе природе, већ свештене. „Јерархија, по мом мњењу“, каже Дионисије Ареопагит, „јесте *свешћени њоредак*, знање и делатност, која се по могућности уподобљава боголикости, и према од Бога датим озарењима, да се сразмерно управља за могуће *дођојогражавање*.“¹⁴ Стога је смисао хијерархије уподобљавање Богу.

Да закључимо. Византијски цар је слика Христова, својеврсни посредник између Бога и створеног свијета. Као такав, цар саопштава, даје власт другим владарима по богомданом поретку (баш како је описано у повељама манастиру Хиландар). Самим тим, остали владари нижи су од ромејског василевса: ако не увијек по војној снази, по достојанству сигурно да. Цар је своју власт примио од Бога и брине се за повјерено му стадо (отуда толико интересовање царева за спорове и питања хришћанске догматике). То чине и други владари, нижи од њега, и то сваки у свом окружењу.¹⁵ Како се види, владару се не оставља превише на вољу, ако је ваљан владар. Јер да не кажњава преступнике, сам би постао саучесник у злу и грешник. Толико о томе.

3.

Елемент који се готово редовно занемарује приликом ишчитавања средњовјековних дјела јесте жанр којем припадају. Томе треба придодати и велико непознавање особности житија као *хагиографској* дјела. У прилог овој чињеници иде и у српској науци недовољно жанровско диференцирање житија (као хагиографија) од других сличних списа (на првом мјесту биографија). Хагиографија и биографија нису исто, и утемељене су на сасвим различитим основама. За ову прилику навешћемо само неколико особности хагиографије битних за разумијевање постављеног проблема.

Стефан Првовенчани пише хагиографију. И то, како рече Димитрије Богдановић, „право византијско опширно житије, са свим конститутивним елементима једне развијене хагиографије“.¹⁶ То ваља одмах разлучити од биографског/истори-

¹³ Patric Henry III, A Mirror for Justinian: The *Ekthesis* of Agaphetus Diaconus. In: *Greek, Roman and Byzantine Studies*, vol. 8, no. 4, 1967, 288–289. Превод и подвлачења су наши.

¹⁴ *Дела Свешћој Дионисија Ареопайиша* (прев. А. М. Петровић), Мирослав, Београд, 2010, 19. Подвлачење је наше.

¹⁵ Стефан Немања, како преноси Стефан Првовенчани, чуди се појави јеретика ријечима: „И никако нисам мислио да је он [ђаво] у *одласци* мојој [...]“ (Стефан Првовенчани, *op. cit.*, 70. Подвлачење је наше.). Из тога се јасно види како је Немањин циљ да сачува и заштити само оно што му је повјерено.

¹⁶ Д. Богдановић, *Историја сйаре српске књижевности*, СКЗ, Београд, 1980, 153.

ографског писања.¹⁷ Хагиографији је модерни концепт историје стран. Она приказује светитеља, обоженог и преображеног човјека. Стога су релевантни детаљи из његовог овоземаљског живљења само они који су му помогли на путу ка обожењу. Условно речено, хагиографски концепт подразумеива дедуктивни пут, при чему се полази од чињенице светости појединца. Класичне хагиографије готово по правилу нису градуелне, тј. не приказују ‘развој’ светитеља. Да се примијетити да Стефан Првовенчани, а у духу најбоље византијске традиције, од почетка говори о *Светиом* Симеону, а не о господину који је постао светитељ. Догађаји из ранијег периода његовог живота одмјеравају се у односу на његову светост. Неријетко су присутне антиципације, јер хагиограф ни у најранијем животном узрасту не види појединца који ће се у познијој доби посветити, већ светитеља који је некада био млад. Разлози за овакав приступ дају се донекле утврдити. Има ту и утицаја хеленске реторике, али о томе ћемо на другом мјесту. За сада је битно схватити да хагиограф није биограф. Његова је функција свештена, а не историографска.

Друга карактеристика хагиографског писања јесте типизација. Она је необично важна за схватање цјелокупне приче о прогону јеретика. Од хагиографа се очекује *ипориреи*, а добије се *ипоирам*, вели Иполит Делеај.¹⁸ Какав програм? Програм обожења: како појединац треба да се понаша да би се повратио у заједницу са Богом. То је функција хагиографије. С тим у вези јесу тип и типизација. Није толико битно колико су вјеродостојни подаци који се износе. Важна је улога коју они имају. На примјер, да ли је у питању прогонитељ Нерон, Домицијан или Трајан, и хагиографу и читаоцу мање је битно. Али је битно да постоји прогонитељ (ма како год да се звао) с једне, а мученик с друге стране. Да се мученик супротставља прогонитељу, да исповиједа своју чврсту вјеру. За то бива сурово кажњен, али задобија вјечни живот и постаје примјер који ваља опонашати. Хагиографија указује на примјер. Зато се у описима мучеништва најчешће као прогонитељ наводи Диоклецијан, иако је понекад то историографски упитно. Диоклецијан је тип који представља мучитеља. Као што Александар Македонски представља идеалног војсковођу који је доцније христијанизован и постављен као слика ваљаног хришћанског владара. Стога, догађаји који се описују у хагиографијама најчешће су се збили, али начин на који су уобличени у текст условљен је (свештеном) функцијом наратива.

4.

Ако се узму у обзир овдје наведене претпоставке, и само читање шестог поглавља *Жиџија Светиої Симеона* добија нешто другачији смисао. Примјетићемо само неколико сегмената описа. Готово све је у овом опису подвргнуто типизацији. Не кажемо да се догађај заиста није збио на овај или онај начин, али је његов опис у цијелости усклађен са хагиографском поетиком. Стефан Немања је светитељ, а уз то и владар. Као такав, морао је имати све особине идеалног хришћанског владара. Зато не смије толерисати јеретике, јер би у супротном био „саучесник у злу“, како ђакон Агапит појашњава цару Јустинијану. Њему долази „један од правоверних војника“ (дакле, опис је типски, нема индивидуалности). Војник никако не пропушта да се позове на Господа Исуса Христа, Богородицу и светитеље, који су извор земаљ-

¹⁷ Нешто о томе видјети у предговору књиге *Аџанасије Александријски, Жиџије Светиої Анџонија* (превод, предговор и коментари Данијел Дојчиновић), Универзитет у Бањој Луци – Филолошки факултет, Бања Лука, 2014, 11–68 (у штампи).

¹⁸ H. Delehayе, *Les Légendes hagiographiques*, Societe des Bollandistes, Bruxelles, 1906², 27.

ске власти Немањине. То је уједно и подсјећање на владареву обавезу. Најтипичнији је опис саме јереси. Зато се и не може закључити о чему се ради. Ниједна тврдња нема довољно доказа, а понајмање она да су у питању богумили. Попут цара Диоклецијана, који у хагиографским текстовима представља тип мучитеља, „безумни Арије“ представља тип јеретика. Као ‘архијеретик’, Арије је у свијести хришћана постао коловођа одступника од правовјерног учења. Колико је успомена на његов преступ била жива у Србији средњег вијека, доказ су клетве у многим повељама, попут оних деспота Стефана Лазаревића.

На то да је опис јеретика типски указује и свједочење кћери „једној од велможа“ (опет уопштено). Она о преступницима говори нешто сасвим другачије од Стефана Немање, који се пред сабором чуди како се ђаво укоријенио у повјереној му држави и хули на Светога Духа, а по Аријевом учењу. Жена директно каже да јеретици служе самом ђаволу и „глухим кумирима“. Врло неодређена слика, а опет врло позната. Помоћу *Сѣтарој завјѣи* дају се готово у цијелости рашчитати ови редови. Старозавјетне историјске књиге класификују јеврејске царе према томе да ли су били правовјерни или не. На примјер, *Друја књига о царевима* о Азарији каже: „Он чињаше што је право пред Господом сасвијем као што је чинио Амасија отац његов. Али висине не бише оборене: народ још приношаше жртве и кађаше на висинама“ (2 Цар 15, 3–4). С друге стране, о цару Језекији се каже: „И чињаше што је право пред Господом сасвијем као што је чинио Давид отац његов. Он обори висине, и изломи ликове и исече лугове“ (2 Цар 18, 3–4). Уз цара Амасију, који је толеришао незнабожачке култове, Бог није био („А Господ удари цара, те би губав до смрти своје“), док уз Језекију јесте. „Глухи кумири“, тј. идоли, јасан су знак одступништва од Бога у корист идолопоклоничког култа. У суштини, сликовито се даје опис сваког одступања од православног учења. Његово толерисање значило би противљење Богу, како је описано и у *Сѣтаром завјѣи*. При томе се Стефан Немања пореди баш са пророком Илијом, што се и више него добро уклапа у овакву концепцију. И Илија је типски представник, и то правовјерника који се бескомпромисно и сурово обрачунава са невјерницима: „Тада им рече Илија: похватајте те пророке Валове да ниједан не утече. И похваташе их, и Илија их одведе на поток Кисон, и покла их ондје“ (1 Цар 18, 40).

Пред Немањом је био избор: хоће ли бити прибројан скупини правовјерних владара или ће заслужити гњев Божји, попут цара Амасије. Он, међутим, нема дилему, већ *ревнује* попут пророка Илије. Ваља разумјети језик овог доба, оновремени начин изражавања. То што је Немања, према овом спису, једне јеретике спалио, друге прогнао, куће им раздијелио, а вођи језик одсјекао, не значи да се то и збило. Превелик је проблем неразумијевање начина изражавања у старијим периодима. На примјер, када се у *Друјој књизи Мојсијевој* каже да је из Рамесе у Сохот изашло „око шест стотина тисућа пјешака, самијех људи осим дјеце“ (2 Мој 12, 37), тиме се наглашава *мноштво*, а не тачан број. Исто тако, када Стефан Првовенчани каже да Немања „изобличи бездоштво њихово, и једне попали, друге разним казнама казни, треће прогна из државе своје а домове њихове, и све имање сакупив, разда прокаженим и убогим“,¹⁹ не говори то како би забиљежио тачан начин кажњавања јеретика, него да би указао на ревност Немањину и непоколебљивост у одлучности да испуни своју обавезу према повјереном му стаду. А каталог овдје наведених казни веома је конвенционалан и добро познат средњовјековном законодавству.

¹⁹ Стефан Првовенчани, *op. cit.*, 71.

На крају се све враћа у исправан поредак и склад, што је дјело Немањино. То је функција владара на коју се позива Константин Философ у обраћању деспоту Стефану Лазаревићу, а иштући деспотову помоћ у искорењивању кривог учења у рукописима: „Јер ово не приносим каквим оцима и учитељима и управитељима градским и обласним кнезовима, него *самоме владару* који је миропомазаник Свевишњег на царство и чак сјајнији неголи неки од древних самодржаца, који је *кадар да зайовешћу једном искром њраво учење расиламса*, па да се све врати у свој *њриродни склад*.“²⁰ Владар не само да је кадар да то учини већ је и обавезан.

Извори и литература

- Богдановић, Д., *Историја старе српске књижевности*, СКЗ, Београд, 1980.
- Дела Светиої Дионисија Ареопагитија* (прев. А. М. Петровић), Мирослав, Београд, 2010.
- Delehaye, H., *Les Légendes hagiographiques*, Societe des Bollandistes, Bruxelles, 1906.
- Дојчиновић, Д., Схватање о језику у старим српским списима. У: *Српска теологија данас 2012* (зборник радова), Православни богословски факултет — Институт за теолошка истраживања, Београд, 2013, 609–616.
- Дојчиновић, Д., Предговор. У: Атанасије Александријски, *Житије Светиої Антонија* (превод, предговор и коментари Д. Дојчиновић), Универзитет у Бањој Луци – Филолошки факултет, Бања Лука, 2014, 11–68 (у штампи).
- Доментијан, *Живои светиоїа Саве и Живои светиоїа Симеона* (пр. Р. Маринковић). Библиотека *Стара српска књижевност у 24 књије*, књига 4, Просвета — СКЗ, Београд, 1988.
- Константин Филозоф, *Повеси о словима — Житије десїоїа Стефана Лазаревића* (пр. Г. Јовановић). Библиотека *Стара српска књижевност у 24 књије*, књига 11, Просвета — СКЗ, Београд, 1989.
- Марјановић Душанић, С., *Владарска идеологија Немањина — дипломатичка студија*, СКЗ — САС СПЦ — Clio, Београд, 1997.
- Patric Henry III, A Mirror for Justinijan: The *Ekthesis* of Agaphetus Diaconus. In: *Greek, Roman and Byzantine Studies*, vol. 8, no. 4, 1967, 288–289.
- Србљак: службе, канони, акаџиисти*, књига I (пр. Ђ. Трифуновић), СКЗ, Београд, 1970.
- Стара српска књижевност I* (пр. Д. Павловић), едиција *Српска књижевност у сто књија*, књига 1, Матица српска — СКЗ, Нови Сад — Београд, 1970.
- Стефан Првовенчани, *Сабрани списи* (пр. Љ. Јухас Георгиевска). Библиотека *Стара српска књижевност у 24 књије*, књига 3, Просвета — СКЗ, Београд, 1988.
- Frejzer, Dž. Dž., *Zlatna grana*, Ivanišević, Beograd, 2003.

Abstract: This paper deals with description of persecution of heretics under the rule of medieval Serbian zupan Stefan Nemanja. The text is explained from two aspects. The first one is the political ideology of medieval rulers. The second aspect is in connection with the characteristics of the *vita* genre.

²⁰ Константин Филозоф, *Повеси о словима — Житије десїоїа Стефана Лазаревића* (пр. Г. Јовановић). Библиотека *Стара српска књижевност у 24 књије*, књига 11, Просвета — СКЗ, Београд, 1989, 47. Подвлачење је наше.